

พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย: ภายใต้อนุสัญญาโตเกียว สู่ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส*

THE DYNAMICS OF THE THAI TERRITORY: UNDER THE TOKYO CONVENTION TO THE SETTLEMENT OF THE CASE BETWEEN THAILAND AND FRANCE

พระมหาจิริทนต์ อาจิตตปุญโญ (สุขประเสริฐ)¹, เจริญ ทุนชัย² และ อีรภัทร์ ทองเพ็ญ³

Phramaha Jiratip Arjittapunyo (Sukprasert)¹, Charoen Thunchai² and Teerapat Tongpeng³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahamakut Buddhist University Sirindhornrajavidyalaya Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: ibanazexc@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 14 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 16 ตุลาคม 2568

Received 11 October 2025; Revised 14 October 2025; Accepted 16 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ “พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย” อันสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของอธิปไตยและขอบเขตดินแดนของสยามภายใต้แรงกดดันจากลัทธิล่าอาณานิคมของตะวันตก โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จาก “อนุสัญญาโตเกียว” (Tokyo Convention) ที่เป็นจุดเริ่มของการเจรจาเชิงสัญลักษณ์ ไปสู่ “ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส” (Settlement Agreement) ภายหลัง

Citation:



* พระมหาจิริทนต์ อาจิตตปุญโญ (สุขประเสริฐ), เจริญ ทุนชัย และ อีรภัทร์ ทองเพ็ญ. (2568). พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย: ภายใต้อนุสัญญาโตเกียวสู่ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 668-682.

Phramaha Jiratip Arjittapunyo (Sukprasert), Charoen Thunchai and Teerapat Tongpeng. (2025).

The Dynamics Of The Thai Territory: Under The Tokyo Convention To The Settlement Of The Case Between Thailand And France. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 668-682.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

สงครามโลกครั้งที่สอง บทความนี้พิจารณาทั้งบริบทประวัติศาสตร์ การเมืองระหว่างประเทศ และกฎหมาย โดยใช้หลัก ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory) มาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นการเคลื่อนไหวของไทยจากสภาพถูกจำกัดอธิปไตย สู่อำนาจคืนสิทธิแห่งรัฐชาติในยุคหลังสงครามโลก บทความวิชาการนี้ชี้ให้เห็นว่า “พลวัตแห่งดินแดนไทย” มิได้เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของการสูญเสียหรือได้คืนดินแดน หากแต่เป็นพลวัตของความพยายามอ้างความเป็นเอกราชและศักดิ์ศรีของประเทศไทยในโลกที่เต็มไปด้วยแรงกดดันเชิงอำนาจ พร้อมทั้งสะท้อนถึงภูมิปัญญาทางการทูตและความสามารถในการใช้ “พลังแห่งการเปลี่ยนผ่าน” เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมุ่งเปิดพื้นที่ทางวิชาการสำหรับการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ไทยในมิติที่ลึกซึ้งกว่าเดิม โดยมองดินแดนไม่เพียงในฐานะพรมแดนทางกายภาพ แต่ในฐานะสัญลักษณ์ของอำนาจ การต่อรอง และตัวตนของประเทศไทยที่ยังคงดำรงอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลกสมัยใหม่

คำสำคัญ: พลวัตแห่งดินแดนไทย, อนุสัญญาโตเกียว, ความตกลงไทย-ฝรั่งเศส, อธิปไตย, กฎหมายระหว่างประเทศ

Abstract

This academic article examines the developments in international politics and law related to the “dynamics of Thai territory,” reflecting the transformation of Siam’s sovereignty and territorial boundaries under pressure from Western colonialism, particularly its relations with France during the 19th to the mid-20th centuries. From the “Tokyo Convention”—the symbolic starting point for negotiations—to the “Settlement Agreement” after World War II, this article examines historical, international political, and legal contexts, drawing on world-system theory to explore Thailand’s transition from a state of restricted sovereignty to a reclaimed nation-state in the post-war era. This academic article demonstrates that the “dynamics of Thai territory” is not simply a history of territorial loss or regain, but also a dynamic of the Thai state’s efforts to maintain its independence and dignity in a world beset by hegemonic pressures. It also reflects diplomatic wisdom and the ability to use

the “force of transformation” to sustain national security. Furthermore, it aims to open up academic space for a deeper understanding of Thai history, viewing territory not only as a physical border. But as a symbol of power, bargaining and the identity of the Thai state that still exists in the changing currents of modern global geopolitics.

Keywords: Thai territorial dynamics, Tokyo Convention, Thai-French Agreement, Sovereignty, International law.

บทนำ

ประวัติศาสตร์ดินแดนไทยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 – 20 คือประวัติศาสตร์แห่งการเผชิญหน้าระหว่างอำนาจจักรวรรดินิยมกับความพยายามคงไว้ซึ่งเอกราชของรัฐสยาม การขยายอิทธิพลของจักรวรรดิอังกฤษและฝรั่งเศสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้สยามต้องเผชิญแรงกดดันให้ยอมสละดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาเอกราชส่วนกลางไว้ การสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในปี พ.ศ. 2436 ภายใต้อนุสัญญาโตเกียว (The Tokyo Convention) และความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศสภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไทยได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางการทูตและการปรับตัวอย่างมีพลวัต การฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไขระหว่างประเทศที่ซับซ้อน เป็นทั้งการอ้างอธิปไตยแห่งรัฐ และการสร้างบทบาทใหม่ในระบบระเบียบโลกหลังสงคราม

แนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อยู่บนฐานของ แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์เชิงพลวัต (Dynamic Geopolitical Perspective) ที่เน้นการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของอำนาจทางดินแดนในมิติของเวลาและบริบททางความคิด มากกว่าการมองเพียงเหตุการณ์ในเชิงประวัติศาสตร์ (โกวิท วงศ์สุววัฒน์, 2545) การศึกษานี้จึงมุ่งทำความเข้าใจพลวัตแห่งดินแดนไทยในฐานะ “สิ่งมีชีวิตทางการเมือง” ที่เคลื่อนไหว ปรับตัว และเรียนรู้จากแรงกดดันภายนอก เพื่อธำรงความมั่นคงของรัฐและอัตลักษณ์ของชาติ

แรงจูงใจในการศึกษาหัวข้อนี้ มาจากการตระหนักว่าพลวัตแห่งดินแดนไทยเป็นปรากฏการณ์ที่ยังมิได้ถูกอธิบายอย่างครบถ้วนในเชิงแนวคิดและประวัติศาสตร์ การทำความเข้าใจพลวัตดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้เห็นรากเหง้าของยุทธศาสตร์ทางการทูตไทยในอดีต แต่ยังเปิดมุมมองใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างอิตาลี ดินแดน และอัตลักษณ์ของรัฐไทยในอนาคต

อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า “ดินแดนไทย” มิใช่สิ่งคงที่ หากคือ “พลังแห่งการเปลี่ยนผ่าน” ที่ยังคงดำเนินอยู่ในทุกยุคทุกสมัย

บริบทประวัติศาสตร์แห่งการสูญเสียดินแดน

ภายใต้แรงกดดันของลัทธิล่าอาณานิคม ฝรั่งเศสได้แผ่ขยายอำนาจจากอินโดจีนเข้าสู่เขตแดนลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สยามเคยมีอำนาจเหนืออยู่เดิม ในยุคล่าอาณานิคม ประเทศไทยได้เสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสรวม 5 ครั้ง เป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 481,600 ตารางกิโลเมตร นับตั้งแต่ปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โดยไทยต้องยินยอมเสียดินแดนบางส่วนไป เพื่อรักษาเอกราชและดินแดนส่วนใหญ่ไว้ ทำให้พื้นที่ประเทศไทยเหลืออยู่เพียง 513,600 ตารางกิโลเมตร และการลงนามในสนธิสัญญากรุงปารีส พ.ศ. 2436 ส่งผลให้สยามต้องยอมสละดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส การสูญเสียดินแดนครั้งนี้ไม่เพียงเปลี่ยนแปลงแผนที่ภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาค แต่ยังสร้างรอยแผลลึกในจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของคนไทย หรือที่รู้จักกันในนาม วิกฤติ ร.ศ. 112 (กองยุทธการทหารบก, 2545)

หลังการลงนามในหนังสือสัญญา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 แล้ว เรื่องที่ต้องดำเนินการต่อมาซึ่งสืบเนื่องกับวิกฤตการณ์คือ การถอนทหารออกจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง การประกาศให้คนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่เข้ามาอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงกลับถิ่นฐานของตนเอง การพิจารณาตีพระยอดเมืองขวาง เรื่องทั้งหลายทางรัฐบาลไทยพยายามดำเนินการให้เรียบร้อย เพื่อให้ฝรั่งเศสถอนกำลังทหารออกจากเมืองจันทบุรีซึ่งยึดไว้ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2436 โดยเร็ว แต่กระนั้นปัญหาก็กังไม่ยุติลงง่าย ๆ โดยเฉพาะกรณีพระยอดเมืองขวาง ข้าหลวงไทยประจำเมืองคำเกิด คำนวณผู้นำในการต่อสู้กับทหารฝรั่งเศส เมื่อปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2436 ทำให้ทหารฝรั่งเศสชื่อนายโกรส กูแรง กับทหารญวน อีก 12 คนถึงแก่ความตาย (แต่ฝรั่งเศสกล่าวหาว่ามีทหารเสียชีวิตระหว่าง 16 - 24 คน) ฝ่ายไทยเสียชีวิต 6 คน บาดเจ็บ 5 คน ฝรั่งเศสต้องการให้ลงโทษพระยอดเมืองขวาง รัฐบาลไทยจึงตั้ง “ศาลรับสั่งพิเศษ” ขึ้นมาพิจารณาคดีนี้และมีคำตัดสินว่า พระยอดเมืองขวางไม่ผิด เพราะเป็นการปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสไม่พอใจจึงเรียกร้องให้ไทยตั้ง “ศาลผสม” ฝรั่งเศส-ไทย ขึ้นทำหน้าที่พิพากษาคดี ทำให้ฝ่ายไทยไม่พอใจมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงกับทรงปรารภว่า “แลไม่เห็นเลยว่าจะจบเพียงใด กว่าจะได้ตัดหัวพระยอด...” ศาลผสมได้

ตัดสินคดีในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2437 ว่าพระยอดเมืองขวางมีความผิดให้จำคุกเป็นเวลา 20 ปี พระยอดเมืองขวางถูกจำคุกอยู่จนเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2441 จึงได้รับการปล่อยตัวโดยข้อตกลงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

การที่ฝรั่งเศสยึดจันทบุรีนับเป็นปัญหาอีกเรื่องหนึ่ง แม้ว่าไทยได้ปฏิบัติตามหนังสือสัญญา ร.ศ. 112 ครบถ้วนทุกประการแล้ว แต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่ยอมถอนทหารออกไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้เสนาบดีว่าการต่างประเทศ และ อัครราชทูตพิเศษที่กรุงปารีส คือ พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุญนาค) เจรจากับฝรั่งเศสให้ถอนทหารออกไปแต่ท่าทีของฝรั่งเศสกลับเปลี่ยนไปอยากจะยึดครองจริง ๆ ทั้งอ้างว่าระหว่างยึดครองได้ลงทุนไม่น้อยกว่าปีละ 2 ล้านฟรังก์ แล้วจะทิ้งทรัพย์สินสมบัตินี้ได้อย่างไร หรืออ้างว่าทหารฝรั่งเศสเพียง 25 คน ที่อยู่เมืองจันทบุรีจะถือว่าเป็นการ “occupation” หรือการยึดครองได้อย่างไรเป็นแต่เพียง “รักษาของ” เท่านั้น ซึ่งไทยก็เห็นว่าทหารจะกี่คนก็เป็นการยึดครองทั้งนั้น ท่าทีของฝรั่งเศสที่คุกคามไทยรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวมากยิ่งขึ้น ไทยจึงยอมตามข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส โดยมีการลงนามในสนุญญาน้อยหรืออนุสัญญาที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 และพิธีสาร เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2447 ซึ่งไทยจะต้องยกมโนไพร จำปาศักดิ์ หลวงพระบางผังขวาให้ฝรั่งเศส และเมื่อไทยมอบเมืองตราดด่านซ้าย และดินแดนผังซ้ายแม่น้ำคอบให้ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงถอนกำลังออกจากจันทบุรี

หนังสือสัญญาข้างต้นเพียงทำให้การคุกคามไทยอ่อนคลายลงเพราะทหารฝรั่งเศสได้ถอนตัวออกจากจันทบุรี แต่ไปอยู่ที่ตราดที่ทางไกลออกไปแทน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการปักปันเขตแดน ปัญหาคนในบังคับซึ่งเป็นชาวเอเชีย ในตอนแรกฝรั่งเศสเสนอจะแลกนครวัดซึ่งในเวลานั้นยังเป็นของไทย กับเมืองด่านซ้ายและเมืองตราด แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกลัวว่า “ที่จะเอานครวัดมาแลกดูมากมายเหลือเกินอยู่สักหน่อย” การเจรจาดำเนินต่อไปที่กรุงเทพฯ โดยมีนายเอดเวิร์ด สโตรเบล (Edward Strobel) ที่ปรึกษาราชการทั่วไปของไทย ร่วมเจรจากับนายวิกเตอร์ คอลแลง เดอ ปลังซี (Victor Collin de Plancy) อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำไทยด้วย จึงสามารถทำข้อตกลงและลงนามในหนังสือสัญญาได้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 โดยมีสาระสำคัญ คือ ไทยจะยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจะยกดินแดนเมืองด่านซ้ายและเมืองตราดกับเกาะทั้งหลายใต้แหลมสิงห์จนถึงเกาะกูดให้ไทย คนเอเชียในบังคับฝรั่งเศส ถ้าจดทะเบียนหลังหนังสือสัญญานี้เมื่อทำผิดต้องขึ้นศาลไทย

หนังสือสัญญาไทย - ฝรั่งเศส พ.ศ. 2449 ถือได้ว่าเป็นการสิ้นสุดวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ซึ่งยืดเยื้อมาเกือบ 14 ปี ซึ่งในสายตาของทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างมีความเห็นตรงกันว่า ฝรั่งเศสได้มากกว่าเสีย และไทยเสียมากกว่าได้ ส่วนชาวเมืองพระตะบองมีปฏิกิริยาไม่พอใจกับการที่ไปอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส แต่สำหรับรัฐบาลไทยถือได้ว่ามีความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคงมากขึ้น เพราะฝรั่งเศสได้ถอนทหารพ้นจากผืนแผ่นดินไทย นับได้ว่าเป็นการสิ้นสุดของลัทธิจักรวรรดินิยมที่เกิดขึ้นจากฝรั่งเศส (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2554)

เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยได้ร้องขอให้มีการปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดนด้านอินโดจีนตามหลักสากล ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม ทั้งยังส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนมทำให้เกิดความตึงเครียดทั้งสองฝ่าย รัฐบาลไทยจึงเตรียมพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับ ฝรั่งเศสเพื่อแก้ไขเรื่องดินแดนให้เด็ดขาด โดยมีการจัดเตรียมกำลังกองทัพบกสนาม ประกอบด้วย กองทัพบูรพา กองทัพอีสาน กองพลพายัพ กองพลผสม ปักข์ใต้ และกองพลผสมกรุงเทพ

วันที่ 16 ธันวาคม 2481 นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามขึ้นสู่อำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรี นโยบายที่สำคัญประการหนึ่งของหลวงพิบูลสงครามคือการเรียกร้องดินแดนที่เสียไปเพื่อสร้างไทยให้เป็นมหาประเทศ ทั้งนี้หลวงวิจิตรวาทการเป็นที่ปรึกษาคนสำคัญในการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว และตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2483 ก็เกิดการปะทะกันตามแนวชายแดนไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส กระทั่งในวันที่ 5 มกราคม 2484 กองทัพไทยก็ยกข้ามเส้นเขตแดนไทย-อินโดจีนฝรั่งเศสเข้าไปในกัมพูชาและลาว และรัฐบาลไทยก็ประกาศสงครามกับอินโดจีนฝรั่งเศสในวันที่ 7 มกราคม ในปีเดียวกัน

ญี่ปุ่นเข้ามาใกล้เคียงข้อพิพาทและมีการหยุดยิงในวันที่ 28 มกราคม 2484 ในเวลานั้น “กองทัพอีสาน กองพลอุบลยี่ดัด แคว้นนครจำปาศักดิ์ กองพลสุรินทร์ยี่ดัดได้สำเร็จ จงกัลทางจังหวัดเสียมราฐ กองทัพบูรพา ยี่ดัดได้พื้นที่ตะวันตกศรีโสภณ ห่างจากศรีโสภณ 17 กิโลเมตร กองพลจันทบุรี ยี่ดัดได้บ้านกุ่มเรียงและบ้านห้วยเขมร ทิศตะวันตกบ่อโพลิน

การเจรจาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เริ่มขึ้นในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2484 และพอถึงวันที่ 11 มีนาคม 2484 ผู้แทนของไทยกับฝรั่งเศสก็ลงนามในแผนการใกล้เคียงของญี่ปุ่น สาระสำคัญของแผนดังกล่าวคือไทยได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสดังนี้

1. ดินแดนซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2446 ได้คืนมาทั้งหมด กล่าวคือ ดินแดนหลวงพระบางฝั่งขวาและดินแดนจำปาศักดิ์ตรงข้ามกับปากเซ กับทั้งดินแดนกัมพูชาที่ได้เสียไปโดยสนธิสัญญานั้นด้วย
2. มณฑลบูรพาซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2449 นั้น ได้คืนจังหวัด ศรีโสภณและพระตะบอง จดฝั่งทะเลสาบ แต่เสียมราฐและนครวัดนั้นยังคงเป็นของฝรั่งเศสอยู่
3. ได้มาซึ่งดินแดนในกัมพูชา หรือเส้นขีดโค้งวงจากเวียงนครวัดลงไปถึงแม่น้ำโขงตอนใต้สุดตรง
4. ถิ่นร่อนน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง เกาะคอนซึ่งอยู่ทางขวาของร่อนน้ำลึกได้มาเป็นของไทยทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป ภายหลังจากความตึงเครียดชายแดนไทย-ฝรั่งเศสและการยึดครองบางพื้นที่ไทย รัฐบาลไทยได้ยกทัพเข้าแก้ไขข้อพิพาทในช่วงต้นปี พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นเข้ามาใกล้เคียงข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ณ กรุงโตเกียวการเจรจาเริ่มวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2484 และลงนามในแผนไกลเกลี่ยวันที่ 11 มีนาคม 2484สาระสำคัญคือ ไทยได้รับคืนดินแดนที่เสียไปตามสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2446 และบางส่วนของป.ศ. 2449 เป็นการยุติความขัดแย้งชั่วคราวก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และสร้างกรอบการแก้ไขข้อพิพาททางการทูตระหว่างสองประเทศ

อนุสัญญาโตเกียว: จุดเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ทางการทูต

“อนุสัญญาโตเกียว” ลงนามเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศส (รัฐวิซี) โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้ไกลเกลี่ย บันทึกฉบับนี้เป็นการยอมรับให้ไทยได้ครอบครองบางส่วนของดินแดนในลาวและกัมพูชาที่เคยสูญเสียไป อนุสัญญาดังกล่าวจึงเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความสำเร็จทางการทูตในช่วงเวลาหนึ่ง และเป็นจุดเริ่มของความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างไทย-ฝรั่งเศส โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ให้ประเทศไทยได้รับคืนดินแดนทั้งหมดที่เสียให้ฝรั่งเศสตามสนธิสัญญา เมื่อ ร.ศ. 123 มณฑลบูรพาที่เสียไปใน ร.ศ. 126 ฝรั่งเศสจะคืนพระตะบองและศรีโสภณให้จนถึงทะเลสาบ แต่เสียมราฐและนครวัดยังเป็นของฝรั่งเศสอยู่
2. ให้ถิ่นร่อนน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในแม่น้ำโขง แต่เกาะโขงยังเป็นของอาณาเขตอินโดจีนฝรั่งเศส เกาะโคตกเป็นของไทย ส่วนดินแดนเล็กๆบนฝั่งขวาของแม่น้ำตรงข้ามกับสระตริงตรง ซึ่งแต่เดิมสงวนไว้ให้ฝรั่งเศสนั้น ฝรั่งเศสยกให้ไทย

3. ในทะเลสาบ รัศมี 20 กิโลเมตรจากจุดพรมแดนปัจจุบันระหว่างสยามราชกับพระตะบอง จดทะเลสาบ (ปากน้ำสะตึงกำบด) ไปบรรจบจุดพรมแดนปัจจุบันระหว่างพระตะบองกับโพธิสัตว์จดทะเลสาบ (ปากน้ำตะตึงดนตรี) เป็นเส้นเขตแดน ทะเลสาบคนไทยและฝรั่งเศสทำการเดินเรือจับสัตว์น้ำได้โดยเสรี

4. ในบรรดาดินแดนที่โอนให้แก่ประเทศไทยนั้นต้องปลอดทหาร คนฝรั่งเศสจะได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับคนไทย ยกเว้นการได้มาของอสังหาริมทรัพย์ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

5. รัฐบาลไทยจะอำนวยความสะดวกให้แก่บรรดาที่บรรจราชอัฐิของราชวงศ์หลวงพระบาง ซึ่งอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง และจะอำนวยความสะดวกต่างๆในการรักษาและเยี่ยมเยียนที่บรรจอัฐินั้น

6. ในการโอนอธิปไตยเหนือดินแดนที่ยกให้ไทยนั้น คนชาติฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ย่อมได้สัญชาติไทยทันที แต่ภายในเวลา 3 ปี คนชาติฝรั่งเศสจะเลือกเอาสัญชาติฝรั่งเศสไว้ได้โดย

6.1 แจ้งเจ้าหน้าที่ผู้ปกครองผู้มีอำนาจ

6.2 ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ในดินแดนฝรั่งเศส

7. ประเทศไทยจะใช้เงิน 6 ล้านเปียสอินโดจีนแก่ฝรั่งเศส ในเวลา 6 ปี

8. การขัดกันที่เกิดขึ้นระหว่างไทยและฝรั่งเศสในเรื่องตีความหรือการใช้บทแห่งอนุสัญญาให้ตกลงกันด้วยการทูต ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ให้เสนอรัฐบาลญี่ปุ่นไกล่เกลี่ย

9. ส่วนการถอนตัวและโอนดินแดนนั้น รัฐบาลฝรั่งเศสจะมอบบัญชีรายการอสังหาริมทรัพย์สาธารณะที่มีอยู่ในดินแดนที่ยกให้พร้อมบัญชีรายนามผู้แทนฝรั่งเศสซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินการโอนนั้นแก่รัฐบาลไทยภายใน 20 วัน ส่วนรัฐบาลไทยจะมอบบัญชีรายนามผู้แทนฝ่ายไทยภายใน 20 วันเช่นเดียวกัน (ประหยัด ศ. นาคะนาท และจำรัสดวงจิสาร, 2505)

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์นี้อยู่ภายใต้การครอบงำของญี่ปุ่นเป็นสำคัญ ไทยจึงมิได้มีอิสระอย่างแท้จริงในทางระหว่างประเทศ การได้มาซึ่งดินแดนครั้งนั้นจึงมีลักษณะ “พลวัฒน์เชิงสมมติ” ซึ่งอิงอยู่กับอำนาจของมหาอำนาจภายนอกมากกว่าความชอบธรรมทางกฎหมายสากล อนุสัญญานี้ได้ถูกยกเลิกโดยความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งทำที่กรุงวอชิงตัน เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2489 (ค.ศ. 1946) หรือที่รู้จักในชื่อ “Washington Accord”

หลังจากความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยก็ต้องคืนดินแดนให้แก่ฝรั่งเศส (ธิบตี บัวคำศรี, 2553)

ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2489

เป็นข้อตกลงที่ลงนามในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 เพื่อยุติข้อพิพาทภายหลังสงครามอินโดจีน โดยยกเลิก อนุสัญญาโตเกียว และให้ไทยคืนดินแดนบางส่วนที่ได้มาให้กับฝรั่งเศส เพื่อให้ไทยสามารถเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ ไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายต่างประเทศเพื่อรักษาเอกราชและสถานะของตนในประชาคมโลก รัฐบาลไทยภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ประกาศยกเลิกข้อตกลงและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น รวมถึงการคืนดินแดนที่ได้จากอนุสัญญาโตเกียว เมื่อ พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) ซึ่งฝรั่งเศสถือว่าเป็นฝ่ายสหประชาชาติซึ่งชนะสงคราม จึงจะเอาดินแดนจากไทยกลับไปอีก และประกาศว่าฝรั่งเศสยังมีสถานะสงครามกับไทย จนกว่าไทยจะยอมคืนดินแดนให้ และไม่รับรู้อนุสัญญาสันติภาพดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นอนุสัญญาสันติภาพที่ญี่ปุ่นบีบบังคับรัฐบาลฝรั่งเศสที่วิซี ให้จำต้องตกลงยินยอม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง นายเบิร์ต ผู้แทนอังกฤษ แจ้งรัฐบาลไทยให้ประกาศยุติเรื่องดินแดนที่ได้จากอินโดจีนฝรั่งเศส นายควง อภัยวงศ์ จึงออกแถลงการณ์เมื่อ 22 สิงหาคม 2488 ว่าประเทศไทยพร้อมปฏิบัติตามหลักสหประชาชาติ ต่อมา อังกฤษต้องการให้ไทยกับฝรั่งเศสตกลงกันโดยสันติ และเชิญไทยส่งผู้แทนไปเจรจาที่เกาะลังกา ฝรั่งเศสแสดงท่าทีว่ายังหวังถือว่าไทยเป็นศัตรู และเรียกร้องให้คืนดินแดน รวมถึงพระแก้วมรกต ซึ่งฝ่ายไทยปฏิเสธและเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สมควร อังกฤษพยายามเป็น “นายหน้าที่สุจริต” เพื่อให้ทั้งสองประเทศกลับมาปรองดอง

กลางกุมภาพันธ์ 2489 อังกฤษขอให้ไทยส่งผู้แทนไปเจรจาที่สิงคโปร์ แต่รัฐบาลนายควงลาออกก่อน นายปรีดี พนมยงค์จึงรับหน้าที่แทน และเห็นว่าควรส่งคณะผู้แทนไปแบบไม่เป็นทางการเพื่อสำรวจแนวทางก่อน อังกฤษและอเมริกาเห็นด้วย โดยอเมริกาแนะนำให้ยอมคืนดินแดนเพื่อไม่ให้ถูกขัดขวางการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ อังกฤษยืนยันไม่รับรองการได้มาซึ่งดินแดนหลังปี 2483 และสหรัฐอเมริกาไม่สนับสนุนไทยในเรื่องนี้ ทำให้ไทยต้องคืนดินแดนตามเงื่อนไขเพื่อยุติข้อพิพาทกับฝรั่งเศสในที่สุด (ดิเรก ชัยนาม, 2510)

ในแง่มุมของการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations Organization: UNO) หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยไม่สามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ หากมีประเทศใดประเทศหนึ่งใน “คณะมนตรีความมั่นคง” หรือ 5 ชาติมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหภาพโซเวียต จีน และฝรั่งเศส คัดค้าน ดังนั้น ข้อ 2 ของ “อนุสัญญากรุงวอชิงตัน” จึงกำหนดไว้ว่า เมื่ออนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้ “ฝรั่งเศสจะไม่ขัดขวางการที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติ” อีกต่อไป

หนังสือสัญญานับนี้ลงนามโดยผู้แทนฝ่ายไทยคือ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (ต่อมาทรงเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) สมาชิกพฤฒิสภา ซึ่งเคยลงนามใน “อนุสัญญากรุงโตเกียว” เมื่อ พ.ศ. 2484 หรือ ค.ศ. 1941 ที่ทำให้ไทยได้รับดินแดนมาก่อนหน้านั้น ร่วมด้วยนายควง อภัยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอดีตนายกรัฐมนตรีในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้เคยไปรับมอบเมืองพระตะบองคืนมาในปีเดียวกัน ทั้งสองท่านจึงมีส่วนร่วมทั้งในเหตุการณ์ “การไต่ดินแดนและการเสียดินแดน” ครั้งนี้ ส่วนฝ่ายฝรั่งเศสมี มร. อังรี บอนเน็ต (S.E.M. Henri Bonnet) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ลงนามร่วมในตอนท้าย (ชาวนุวิทย์ เกษตรศิริ, 2554)

กล่าวโดยสรุป ภายหลังจากการลงนามใน “อนุสัญญากรุงวอชิงตัน” เพียงหนึ่งเดือน ประเทศไทยได้รับการรับรองเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2489 หรือ ค.ศ. 1946 ซึ่งเป็นเวลาเพียงกว่าหนึ่งปีหลังสงครามยุติ โดยประเทศไทยต้องยินยอมตามเงื่อนไขของสองมหาอำนาจในคณะมนตรีความมั่นคง คือ ยินยอมให้สหภาพโซเวียตเปิดความสัมพันธ์และตั้งสถานทูตในกรุงเทพฯ รวมทั้งยกเลิกกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และอนุญาตให้จีน (ภายใต้รัฐบาลนายพลเจียงไคเช็ค) เปิดความสัมพันธ์และตั้งสถานทูตได้เช่นกัน ถือเป็นการปิดฉากข้อพิพาทไทย-ฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการ และเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคสมัยใหม่ของไทย

การประเมิน “พลวัตแห่งดินแดนไทย” ภายใตกรอบ ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory)

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2537) กล่าวถึง ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory) ของ Immanuel Wallerstein ไว้ว่า สามารถทำให้การวิเคราะห์ “พลวัตแห่งดินแดน” มีมิติทางเศรษฐกิจ – การเมืองโลกที่ลึกยิ่งขึ้น เพราะทฤษฎีนี้ไม่ได้มองโลกเพียงแค่ระบอบการปกครอง

หรือระบบเศรษฐกิจ แต่มองโลกในฐานะ ที่ประกอบด้วย แก่น (Core), กึ่งบริวาร (Semi-periphery) และ บริวาร (Periphery) ซึ่งสัมพันธ์กันด้วยอำนาจ เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ และอีฟ ลาคอสต์ (Lacoste, (2012), อ้างถึงใน ธวัชชัย ตู้อทองคำ, (2568), หน้า 30) กล่าวว่า พลวัตภูมิรัฐศาสตร์ คือ สรรพสิ่งทุกอย่างที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับการแข่งขันเชิง อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองในพื้นที่หรือในเชิงพื้นที่ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม หรือกล่าวได้ว่า ภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) คือ การแข่งขันของอำนาจ การทหาร ความมั่นคง และยุทธศาสตร์ ด้านพื้นที่ ที่มุ่งเน้นทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับ อำนาจ ความขัดแย้ง และผลประโยชน์สาธารณะ จึงสรุปดังตารางที่ 1

ระดับ	ลักษณะจำแนกหลัก	ตัวชี้วัดสำคัญ
ประเทศแกน (Core States)	ประเทศศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจโลก	1. มีเทคโนโลยีสูง 2. อุตสาหกรรมพัฒนาแล้ว 3. ควบคุมตลาดและทุนโลก 4. มีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูง
ประเทศกึ่งบริวาร (Semi-Periphery States)	อยู่ระหว่างการพัฒนาและพึ่งพาทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ระหว่างแกนกับบริวาร	1. มีอุตสาหกรรมบางส่วนพัฒนา 2. พึ่งพาเทคโนโลยีจากประเทศแกน 3. มีการผลิตเพื่อส่งออก 4. มีเสถียรภาพทางการเมืองระดับปานกลาง
ประเทศบริวาร (Periphery States)	ประเทศชายขอบของระบบเศรษฐกิจโลก	1. พึ่งพาการส่งออกวัตถุดิบ 2. เทคโนโลยีต่ำ 3. โครงสร้างเศรษฐกิจแบบผูกขาดโดยทุนต่างชาติ 4. เสถียรภาพทางการเมืองต่ำ

ตารางที่ 1 อธิบายลักษณะการจำแนก “แกน – กึ่งบริวาร – บริวาร” ในทฤษฎีระบบโลก
ที่มา: ปรับปรุงจาก เกื้อ วงศ์บุญสิน

จากตารางที่ 1 สามารถนำมาวิเคราะห์ในช่วงระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนผ่านจากระเบียบจักรวรรดินิยมสู่โครงสร้างเศรษฐกิจ-การเมืองโลกแบบทุนนิยมสมัยใหม่ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสยามในห้วงเวลาดังกล่าว จึงมิได้เป็นเพียงการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างรัฐ หากแต่เป็นกระบวนการ “ปรับสถานะของชาติ” ภายในระบบโลกที่มีศูนย์กลางอำนาจกระจุกอยู่ในยุโรปและต่อมาขยายสู่สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2436–2489 ดังตารางที่ 2

ลำดับ	ปี พ.ศ.	ข้อตกลง	สถานะของไทยในระบบโลก
1	2436	สนธิสัญญากรุงปารีส (วิกฤติ รศ.112)	- ไทยเป็นบริวาร (Periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน (Core)
2	2446 – 2447	สัญญาและพิธีสารปารีส	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน (Core)
3	2449	สนธิสัญญาไทย-ฝรั่งเศส	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน (Core)
4	2484	อนุสัญญาโตเกียว, โตเกียว	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน (Core) - ญี่ปุ่นเป็นแกน (Core) ใหม่ที่ไทยพึ่งพา
5	2489	ความตกลงวอชิงตัน ระบับข้อพิพาทไทย - ฝรั่งเศส	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน (Core) เป็น 1 ใน 5 มหาอำนาจโลก และสมาชิกถาวรสหประชาชาติที่มีสิทธิยับยั้ง หรือ “Veto” ไทยจึงต้องพึ่งพาเพื่อเข้าเป็นสมาชิก UN จึงต้องยกเลิกอนุสัญญาโตเกียว เพราะญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 และเพื่อไม่ให้ฝรั่งเศสใช้สิทธิ Veto

ตารางที่ 2 สรุปสถานะของไทยในระบบโลกตั้งแต่ พ.ศ. 2436 - 2489

สรุป พลวัตแห่งดินแดนไทยระหว่าง พ.ศ. 2436–2489 สามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบของทฤษฎีระบบโลกว่า ไทยดำเนินยุทธศาสตร์ ‘การเปลี่ยนสถานะภายในระบบ’ จากรัฐรอบนอก (บริวาร) ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดิยุโรป ไปสู่รัฐกึ่งศูนย์กลาง (กึ่งบริวาร) ที่มี

อำนาจต่อรองทางการเมืองในระเบียบโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง การยอมสูญเสียดินแดนจึงมิใช่ความพ่ายแพ้ หากเป็นการลงทุนทางยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับสถานะของชาติในระบบโลกสมัยใหม่

สรุป

เหตุการณ์การสูญเสียดินแดนของไทยภายใต้แรงกดดันจากลัทธิล่าอาณานิคมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางศตวรรษที่ 20 มิได้เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของการเสียดินแดน หากแต่เป็นภาพสะท้อนของ “พลวัตทางภูมิรัฐศาสตร์” ที่ซับซ้อน ซึ่งสยามในฐานะรัฐขนาดกลางต้องเผชิญกับแรงบีบจากจักรวรรดินิยมตะวันตกทั้งสองฝั่ง ได้แก่ อังกฤษและฝรั่งเศส การดำเนินกลยุทธ์ทางการทูตจึงต้องอาศัยความรอบคอบ การยืดหยุ่น และการประนีประนอม เพื่อรักษาเอกราชของชาติภายหลังจากวิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 ไทยจำต้องยอมเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเพื่อหลีกเลี่ยงสงครามและรักษาเอกราชทางการเมือง ซึ่งถือเป็น “การเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่” เป็นกลยุทธ์ทางการทูตที่แสดงถึงภูมิปัญญาเชิงยุทธศาสตร์ของผู้นำสยามในยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสูญเสียดินแดนต่อเนื่องในช่วง พ.ศ. 2436 – 2449 ทำให้ไทยสูญเสียอำนาจในลุ่มน้ำโขงอย่างถาวร แต่ผลลัพธ์คือการดำรงเอกราชไว้ได้ในระยะยาว และสามารถปรับโครงสร้างรัฐให้ทันสมัยผ่านการปฏิรูปการบริหาร กฎหมาย การศึกษา และเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับสยามขึ้นสู่มาตรฐานสากล ขณะเดียวกันการไต่ดินแดนคืนบางส่วนภายใต้อนุสัญญาโตเกียว พ.ศ. 2484 แม้เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะทางการทูต แต่ก็สะท้อน “อหิโตยเชิงพิงพา” เพราะไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การไต่มาซึ่งดินแดนจึงมีลักษณะชั่วคราวและขาดความมั่นคงทางกฎหมายระหว่างประเทศ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยต้องเผชิญแรงกดดันจากฝ่ายสัมพันธมิตร และจำเป็นต้องยอมคืนดินแดนตาม “อนุสัญญากรุงวอชิงตัน พ.ศ. 2489” เพื่อแลกกับการได้รับการยอมรับในเวทีโลกอีกครั้ง และสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติ เหตุการณ์นี้จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์การทูตของไทย จากยุคแห่งการต่อสู้เพื่อรักษาอหิโตยเชิงดินแดน มาสู่ยุคแห่งการสร้างความมั่นคงเชิงสถาบัน และการใช้กลไกทางการทูตเชิงสันติเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในเชิงประวัติศาสตร์ ความสูญเสียและการได้คืนบางส่วนของดินแดน ไม่อาจวัดคุณค่าด้วยขนาดพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่ควรมองในมิติของ “การปรับตัวของประเทศไทยต่อระเบียบโลก” ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาการลงนามในอนุสัญญากรุงวอชิงตันจึงเป็นหมุดหมายสำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนบทบาทของไทยจากรัฐบริวาร (Periphery) ถึงรัฐกึ่งบริวาร (Semi-periphery) จนนำไปสู่รัฐเอกราชในระเบียบโลกใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นการสถาปนาเอกลักษณ์ทางการทูตไทยที่ตั้งอยู่บนหลักของความยืดหยุ่น ประนีประนอม และสติปัญญาในการดำรงอยู่ของชาติ ดังนั้น การสูญเสียดินแดนในอดีตมิใช่เพียงความพ่ายแพ้ทางภูมิรัฐศาสตร์ แต่คือ “มรดกแห่งการเรียนรู้เชิงยุทธศาสตร์” ที่หล่อหลอมให้ประเทศไทย เข้าใจพลวัตของอำนาจโลก และสามารถดำรงเอกราชได้อย่างสง่างามในเวทีระหว่างประเทศจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กองยุทธการทหารบก. (2545). *การเสียดินแดนของไทยในยุคโบราณเป็นเพียงมหาอำนาจ*.

กรุงเทพฯ: กองยุทธการทหารบก.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2537). แนวคิดว่าด้วยระบบโลก (The World-System Perspective) กับงานทางสังคมศาสตร์. *วารสารประชากรศาสตร์*, 10(1), 2.

โกวิท วงศ์สุวัฒน์. 2545. *ภูมิรัฐศาสตร์*. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ.

ชาญวิทย์ เกษตรสิริ. (2554). *ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่ ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา – พม่า – ลาว – มาเลเซีย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ดิเรก ชัยนาม. (2510). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธนบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสื่อการค้า.

ธโสธร ตูทองคำ. (2568). *สาระสำคัญของความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทย ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทศวรรษที่ 2020*. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*, 6(1), 30.

ธิบัติ บัวคำศรี. (13 ตุลาคม 2553). *การเรียกร่องดินแดนจากอินโดจีนฝรั่งเศส*. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2568. จาก <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเรียกร่องดินแดนจากอินโดจีนฝรั่งเศส>.

ประหยัด ศ.นาคะนาท และจำรัส ดวงธิสาร. (2505). *ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร*. พระนคร: สาส์นสวรรค์.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2554). *วิฤตติการณ ร.ศ. 112 ป้อมพระจุลจอมเกล้ากับการรักษาเอกราชของชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.